

RESULTATRAPPOR

DET NATIONELLA PROVET I SVENSKA 3 OCH SVENSKA SOM ANDRASPRÅK 3 VT 2019: *SCEN OCH SALONG*

Andreas Broman

1. Inledning

Det nationella provet i kurserna i svenska 3 och svenska som andraspråk 3 vårterminen 2019 hade titeln *Scen och salong* och handlade om teatern och dess publik. Det var det nittonde i ordningen efter skolreformen 2011, och det sjätte som skrevs av en hel årskurs elever.

I den här rapporten presenteras provgruppens analys av resultatet, baserat på inskickade elevlösningar från landets svensklärare. Först redovisas betygsutfallet i svenska 3 och därefter behandlas resultaten för de elever som läser svenska som andraspråk 3. Det görs också vissa jämförelser med resultaten från tidigare prov.

Med något undantag är siffrorna i den löpande texten avrundade till heltal, och vid de enskilda beräkningarna har elevlösningar där lärarens bifogade uppgifter är ofullständiga eller felaktiga exkluderats. De sammanlagda procentuppgifterna uppgår därför inte alltid till 100. Det kan noteras att Skolverkets nationella statistik sedan 2018 enbart inkluderar elever på högskoleförberedande program, vilket försvårar en jämförelse mellan det insamlade materialet och hur det ser ut i riket.

Det aktuella provet omfattas av sekretess till och med 2027-06-30 och därför beskrivs inte elevuppgifter, texter eller annan provspecifik information närmare.

1.1 Det insamlade materialet

Insamlingen har gjorts med hjälp av lärare runt om i Sverige, vilka bidragit genom att skicka in lösningar från elever födda ett visst datum varje månad (svenska 3) eller vissa månader (svenska som andraspråk 3). Provggruppen tackar alla lärare för deras arbete med detta.

Provgruppen har totalt tagit emot 1358 elevlösningar. Antalet lösningar i svenska 3 uppgår till 916 stycken och antalet lösningar i svenska som andraspråk 3 till 442.

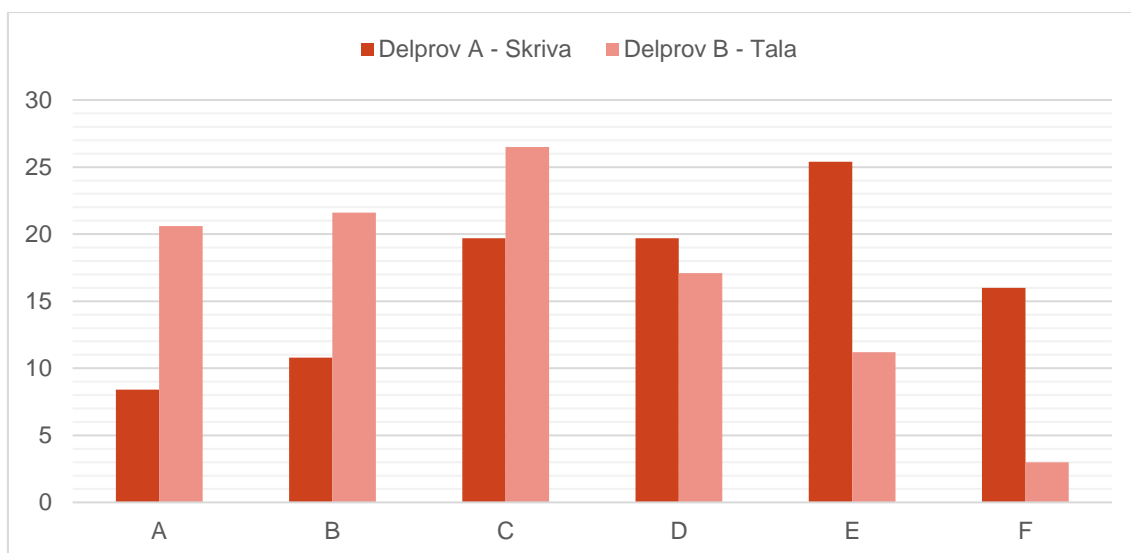
Av elevlösningarna är 49 procent genomförda av kvinnor och 51 procent genomförda av män. I rapporten redovisas de olika kurserna separat, eftersom andelen elever som följer ämnesplanen i svenska som andraspråk är betydligt större i det insamlade materialet (33 procent) än i realiteten (vt 2018: knappt 8 procent). Det nationella provet i kurs 3 är obligatoriskt endast för högskoleförberedande program och följaktligen är denna grupp störst i materialet. I svenska 3 är 89 procent skrivna på högskoleförberedande program och 7 procent skrivna av elever på yrkesförberedande program. I svenska som andraspråk 3 är 74 procent av de inskickade lösningarna skrivna på studieförberedande program medan 17 procent är skrivna på yrkesförberedande program och dessutom är 4 procent på komvux.

Från och med det nationella provet ht 2018 är det obligatoriskt för skolorna att genomföra provet på dator, och följaktligen finns det bara enstaka handskrivna texter i materialet. Att skriva delprov A på dator har varit praxis länge. I materialet för vt 2018 var 87 procent av elevlösningarna i delprov A datorskrivna.

2. Provresultat och sammanvägt provbetyg

2.1 Svenska 3

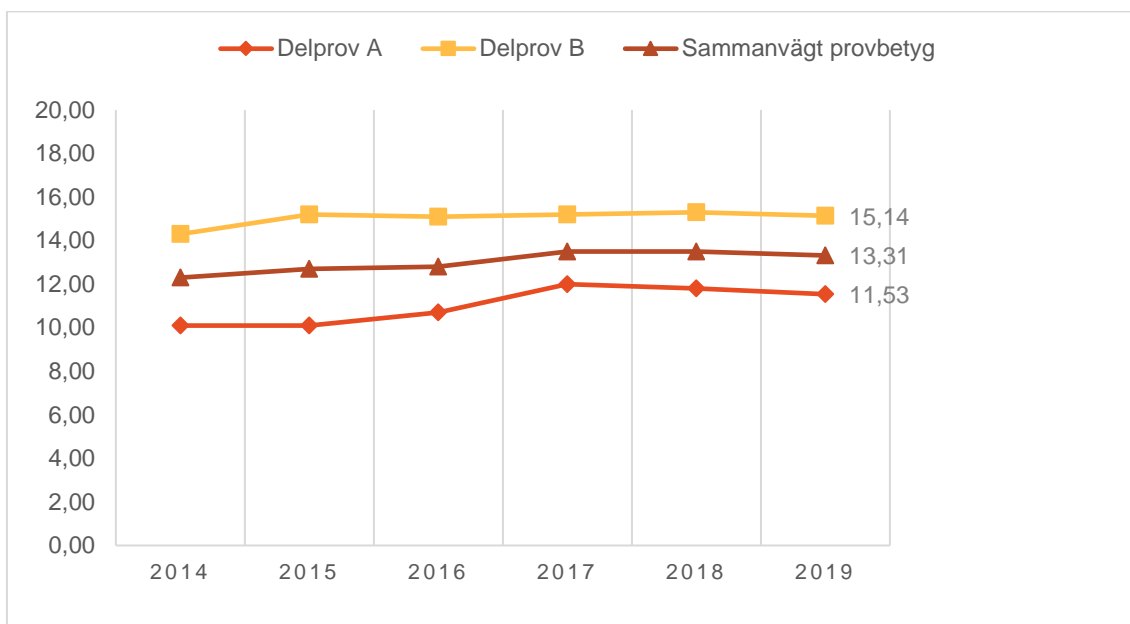
Figur 1 visar betygsfördelningen för svenska 3 uppdelat på delprov A respektive delprov B.



Figur 1. Betygsfördelning för delprov A respektive delprov B (svenska 3).

I delprov A erhöll 8 procent av eleverna det högsta betyget, A, medan 11 procent fick B, 20 procent fick C, 20 procent fick D och 25 procent fick betyget E. Andelen underkända elever uppgår till 16 procent. Samtidigt som relativt många blivit underkända i delprovet är det alltså en totalt sett hög andel, nära en femtedel, som nått de högsta betygen A eller B.

Omräknat i genomsnittlig meritpoäng har delprovets resultat i svenska 3 stigit räknat från det första kursprovet som genomfördes i stor skala, då meritpoängen var 10,1 (vt 2014). För vt 2018 var motsvarande siffra 11,8 och för det aktuella provet vt 2019 något lägre: 11,5. Som vi ska se i figur 2 nedan är utvecklingen densamma vad gäller delprov B. Nedgången i 2019 års prov är inte statistiskt signifikant jämfört med resultatet 2018, vare sig på delprovs- eller helprovsnivå.



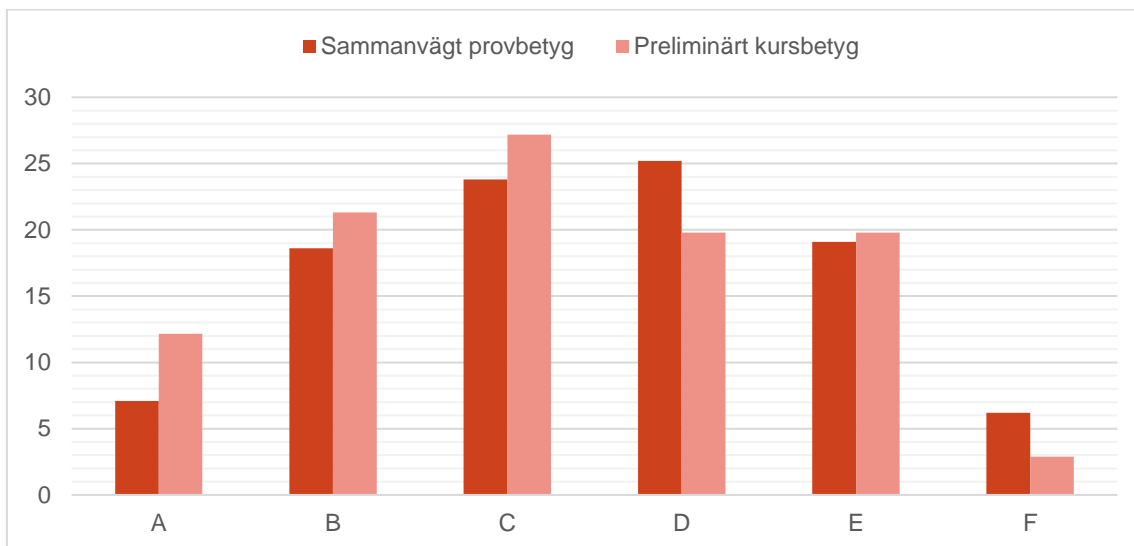
Figur 2: Delprovetsbetyg omräknade till meritvärde svenska 3 2014–2019.

Trots de senaste årens förbättringar i resultat jämfört med de första proven når alltså en grupp elever som läser svenska 3 inte kunskapskraven vad gäller vetenskapligt skrivande sett enbart till resultatet i det nationella provet. Genom lärarenkäter finns viss information rörande vilka kriterier dessa elever inte uppfyller. De flesta lärare anger att det är olika aspekter av källhanteringen som eleverna inte klarat av. Andra vanliga svar handlar om att eleverna har misslyckats med att följa instruktionerna, att anpassa sig till det vetenskapliga skrivandet eller med att nå upp till de språkliga kraven. Studerar man resultatet för de tre olika aspekter som ingår i delprov A är det följdriktigt bedömningsaspekten Innehåll och källhantering som har högst andel F: 13 procent. För aspekterna Disposition och sammanhang och Språk och stil är motsvarande siffra 6 respektive 10 procent. Jämfört med vt 2018 har andelen F i språkaspekten ökat från 8 procent, men i stort är resultaten jämförbara.

Delprov B, den muntliga delen, är den del där eleverna presterat bäst. Av eleverna fick 21 procent A, 22 procent fick B, 27 procent fick C, 17 procent fick D, 11 procent fick E och 3 procent fick det underkända betyget F. De fyra aspekterna verkar vara ganska jämna i svårighetsgrad. Innehålls- och dispositionsaspekterna samlar dock fler höga betyg än de som rör språk och framförande. Jämfört med provet vt 2018 är resultatet för

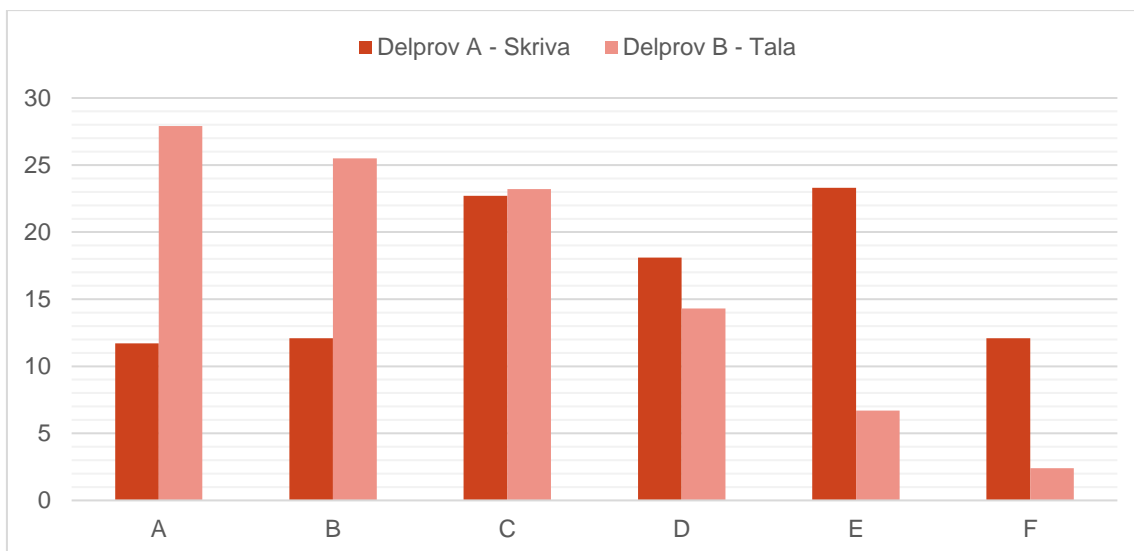
delprov B i svenska 3 stabilt: ner två tiondelar från 15,3 till 15,1 i genomsnittlig betygspoäng.

Nedan visas en jämförelse mellan det sammanvägda provet och det preliminära kursbetyget som läraren anger vid insamlingen (figur 3).



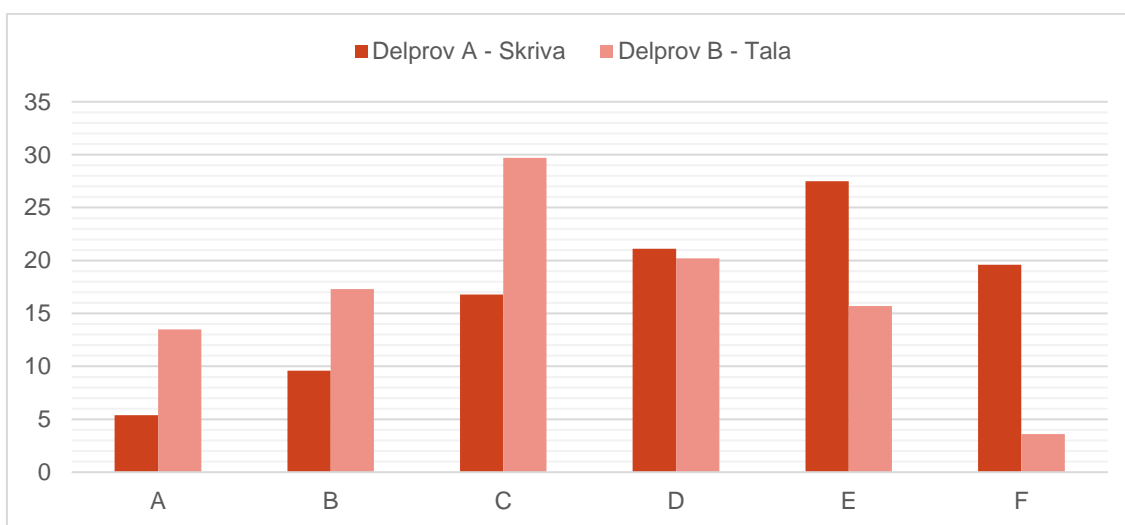
Figur 3. Sammanvägt provbetyg och preliminärt kursbetyg (svenska 3).

Jämförelsen visar att sammanvägt provbetyg och angivet preliminärt kursbetyg överensstämmer väl. De preliminära kursbetygen tenderar precis som tidigare år att ligga högre än provbetygen och någon effekt av att provresultatet från och med detta prov ska ”särskilt beaktas” kan inte påvisas. Andelen elever med A eller B som preliminärt kursbetyg i svenska 3 är tämligen hög – 33 procent – men samtidigt påtagligt lägre än 2017 (39 procent) och även lägre än föregående år (36 procent). I insamlingen vt 2014 hade 22 procent av eleverna A eller B som preliminärt kursbetyg. Räknar man på elevernas preliminära kursbetyg framkommer också att populationen i 2019 års insamling har lägre förväntat betyg än såväl 2018 som 2017. Variationen över tid kan tyda på att det år från år är svårt att samla in material från jämförbara populationer men också på att lärarnas betygssättning kan ha förändrats så att det till exempel är lättare att nå höga kursbetyg i dag jämfört med 2014. En annan förklaring kan vara att årskullarnas populationer faktiskt skiljer sig åt, till exempel vad gäller social bakgrund och studieerfarenhet.



Figur 4. Betygsfördelning för kvinnor (svenska 3).

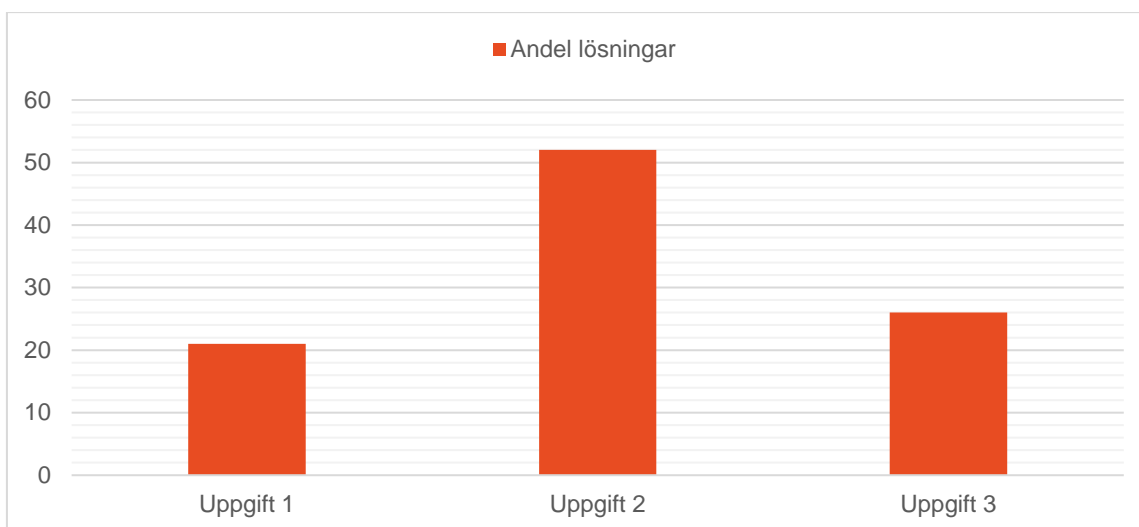
Kvinnor når högre resultat än män oavsett delprov (se figur 4 ovan). Kvinnorna klarar sig allra bäst i delprov B med en jämn och hög fördelning på de högsta betygen: 28 procent A, 26 procent B och 23 procent C. För en kvinna är alltså A det vanligaste betyget i delprov B, medan E och C är vanligast i delprov A.



Figur 5. Betygsfördelning för män (svenska 3).

Betyddligt färre män än kvinnor når de högsta nivåerna i delprov A, samtidigt som andelen underkända i samma delprov är nästan dubbelt så hög (figur 4). I delprov A är det enskilt vanligaste betyget E (28 procent) men andelen män som inte klarar minst betyg E i delprovet i skriftlig framställning är alltså stor (20 procent). I delprov B är det emellertid bara 4 procent av männen som får betyget F. Många av männen får delprovsbetyget C (30 procent) men många når också A och B i muntlig framställning (totalt 31 procent).

Delprov A kan även studeras utifrån val av uppgift. Uppgift 2 var med god marginal populärast, vilket kan utläsas i figur 6. Den valdes av 52 procent av eleverna medan Uppgift 1 valdes av 21 procent och Uppgift 3 av 26 procent av eleverna.



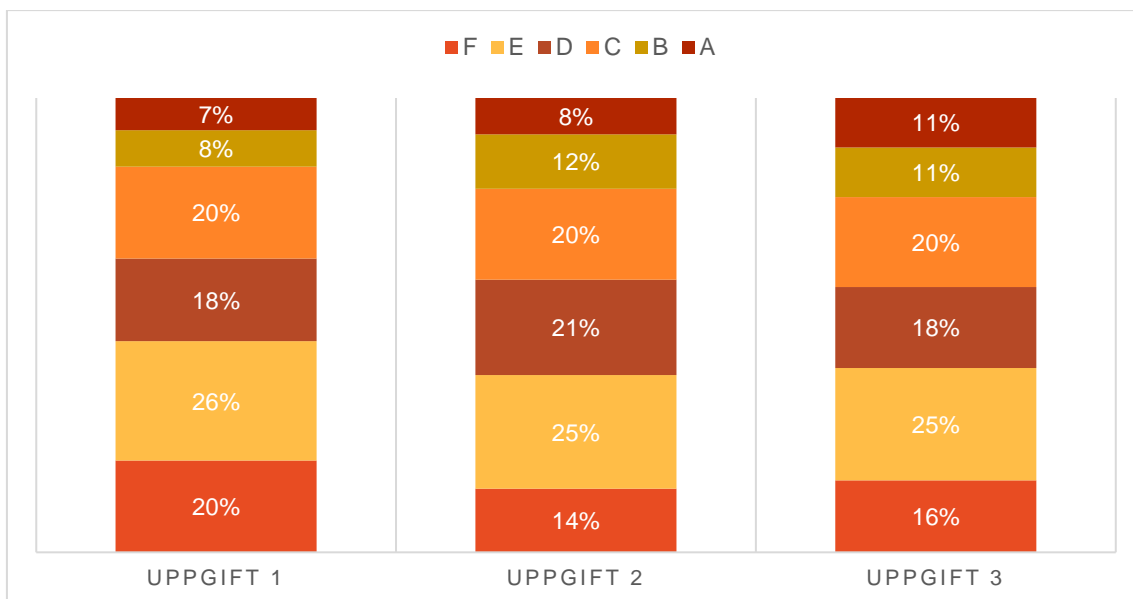
Figur 6. Andelen elevlösningar fördelade på uppgift (svenska 3).

Uppdelat på kön är den inbördes rangordningen av uppgifterna lika för kvinnor och män, då båda tydligt favoriserat Uppgift 2 (se tabell 1). Det är dock tydlig skillnad mellan könen vad gäller andrahandsvalet; 35 procent av kvinnorna har föredragit Uppgift 3 medan männen bara har valt den uppgiften i 18 procent av fallen. I stället har männen valt Uppgift 1 i högre utsträckning än kvinnorna. Uppgift 3 hade ett tema som fokuserade på kvinnor, och detta förefaller haft viss påverkan på val av skrivuppgift.

Tabell 1. Val av uppgift i delprov A fördelat på kön i procent (svenska 3).

Uppgift	Kvinnor	Män
1	16	27
2	49	54
3	35	18

Figur 7 nedan visar betygsutfallet i de olika valbara uppgifterna. Det kan inledningsvis noteras att uppgifternas betygsprofiler i spannet E–C påminner om varandra. Uppgift 1 sticker sedan ut med högst andel F och lägst andel A och B.



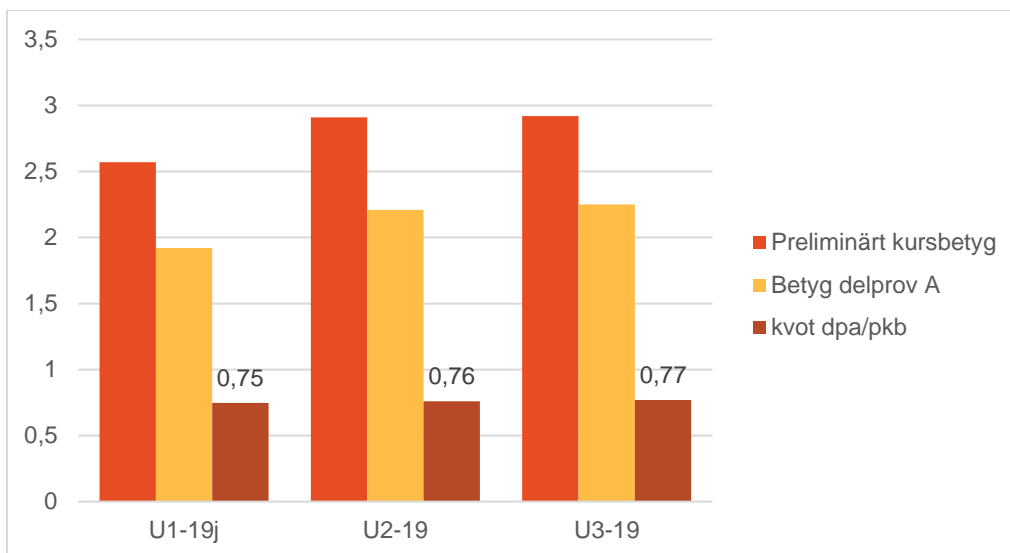
Figur 7. Betygsutfall fördelat på uppgift (svenska 3).

I lärarenkäten har 74 procent av de svarande uppgett att uppgifterna var likartade i svårighetsgrad, och fritextkommentarerna pekar sammantaget inte ut Uppgift 1 som svårare än de andra. I det aktuella provet är Uppgift 1 den jämförande, vilket många ser som en enklare uppgiftstyp, och kanske har detta lockat fler osäkra elever till Uppgift 1.¹

Det är dock vanskligt att dra slutsatser kring uppgifternas inbördes svårighetsgrad utifrån betygsutfallet på varje enskild uppgift, eftersom elevunderlaget alltså skiljer sig åt. Speciellt för de minst valda uppgifterna 1 och 3 blir resultatet svårtolkat med litet underlag för varje betygssteg. Ett annat sätt att få en uppfattning om svårighetsgraden är att relatera resultatet för varje uppgift till just de elevernas färdigheter i svenskämnet, här angett som genomsnittligt preliminärt kursbetyg. Då kan det lägre resultatet i Uppgift 1 förklaras med att den i högre utsträckning valts av elever med lägre preliminärt betyg i svenska 3. Det genomsnittliga betygsvärdet för gruppen är nämligen 2,57 jämfört med 2,91 respektive 2,92 för de två andra uppgifterna.² Figur 8 nedan visar i vilken utsträckning eleverna som valt en viss uppgift når sin tänkta potential i delprov A.

¹ Detta antagande stämmer så till vida att den jämförande uppgiften har gett något högre betyg i fyra av de sex prov som genomförts i stor skala. Skillnaderna är dock mycket små mellan uppgiftstyperna och i två av de senaste tre vårproven har jämförelseuppgiften tvärtom visat sig ge något lägre betyg. I det tredje fallet uppmättes ingen skillnad alls.

² Beräknat på A = 5, B = 4, C = 3, D = 2, E = 1, F = 0 poäng.



Figur 8. Preliminärt kursbetyg, delprovsbetyg och kvot (svenska 3).

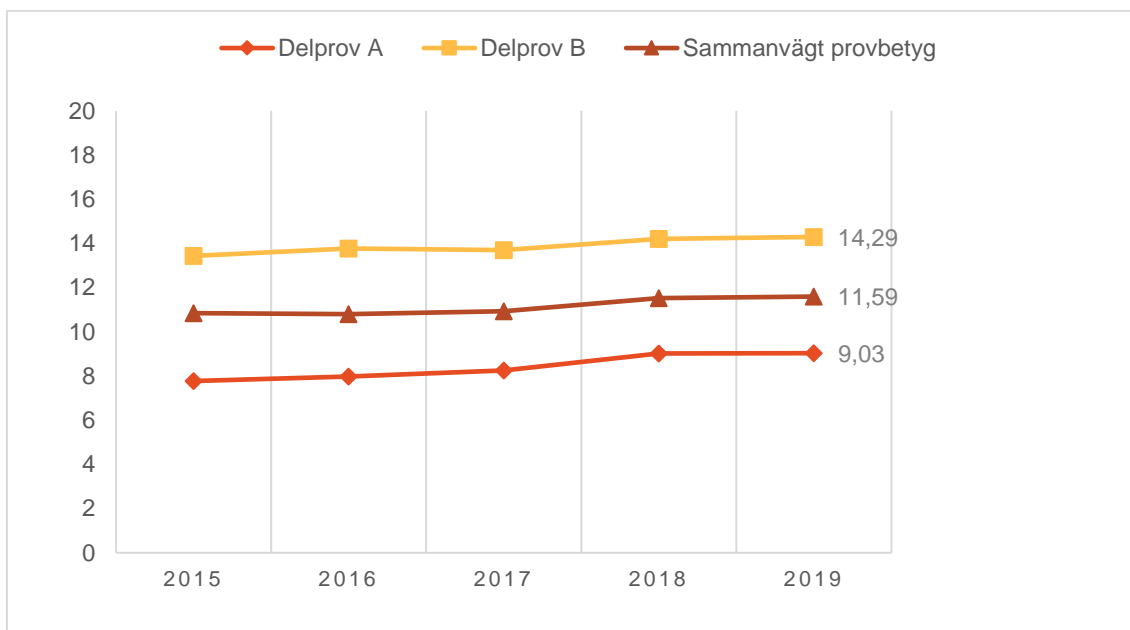
I figur 8 har betygen F–A omvandlats till poängen 0–5 och sedan har medelvärden beräknats för varje uppgift. Det framgår tydligt att uppgifterna 2 och 3 väljs av elever med högre preliminära kursbetyg och att dessa uppgifter också genererar högre delprovsbetyg än Uppgift 1. Men skillnaderna mellan de tre uppgifterna är mycket små om man ser på kvoten mellan delprovsbetyget och det preliminära kursbetyget, det vill säga hur högt eleverna når i förhållande till sin förväntade kapacitet. Det föreligger alltså ingen reell skillnad i svårighetsgrad. I provet vt 2018 nådde de tre uppgifterna kvotvärdena 0,77 – 0,76 – 0,77, vilket tyder på att svårighetsgraden varit i det närmaste konstant mellan de sex senaste skrivuppgifterna.

I den enkät som lärare har möjlighet att besvara efter genomfört prov var många negativa till årets tema, som de upplevde som smalt och långt från elevernas vardag. Detta, menade lärarna, ledde till att texthäftet var motigare än vanligt att bearbeta och till att eleverna hade svårare att prestera ett bra resultat. Sådana iakttagelser från skolorna gör det än viktigare att följa upp resultaten i stor skala och se till att provets goda stabilitet kan bibehållas. Det är också viktigt att – oavsett svårighetsgrad – arbeta för att provet ska få ett gott mottagande av lärare och elever, något som enkätsvaren ytterligare aktualiserat. Resultatet från den här insamlingen ger inte vid handen att svårighetsgraden i provet har höjts, speciellt inte som provresultaten för den generellt sett svagare gruppen som läser svenska som andraspråk till och med stigit något (se nedan). Säkrare analyser kan göras först när statistik för hela riket presenteras.

2.2 Svenska som andraspråk 3

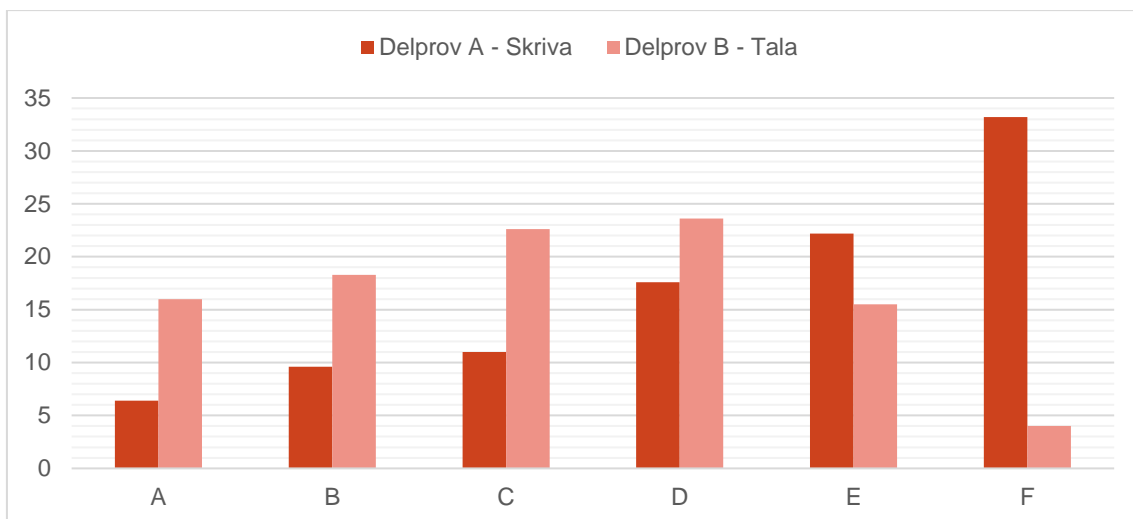
Det insamlade materialet i avsnittet som behandlar svenska som andraspråk 3 består av enbart 442 elevlösningar, varför slutsatserna får betraktas som tentativa. Resultaten för andraspråksinlärarna är som förväntat lägre än för eleverna i svenska 3 men innebär ändå en svag uppgång jämfört med vt 2018. Skillnaderna är små, men likväl bibehålls

den stigande trend som funnits ända sedan 2015, vilket kan utläsas från figur 9 nedan. Före 2015 är materialet för litet för att redovisas.



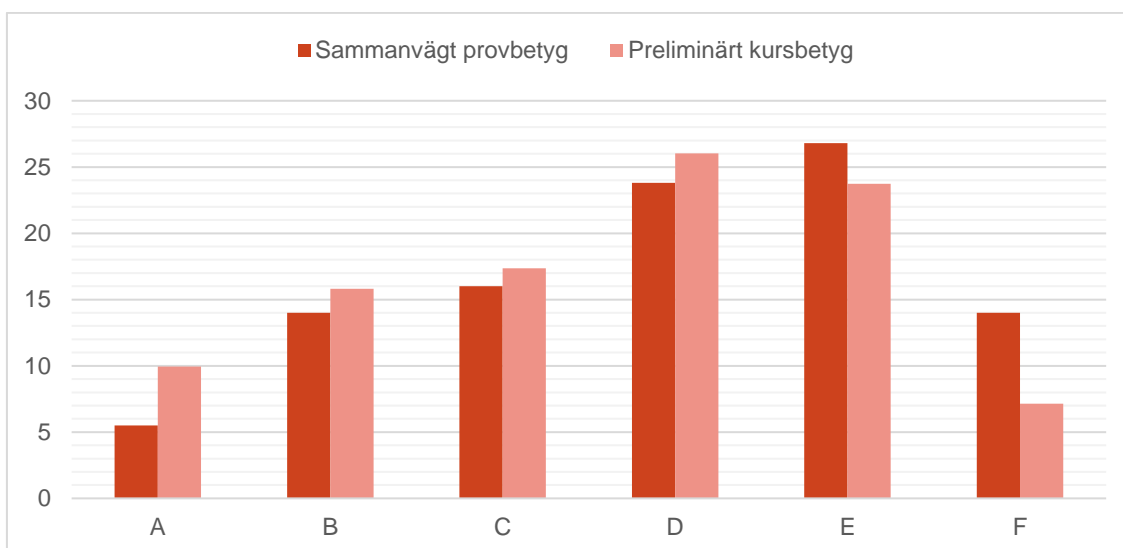
Figur 9: Delprovsvyrtjänster omräknade till meritvärde (svenska som andraspråk 3 2015-2019).

Eleverna i svenska som andraspråk 3 har lägre resultat i delprov A jämfört med elever som följer ämnesplanen i svenska 3. Som figur 10 nedan visar är andelen underkända elever 33 procent (28 procent 2018, 37 procent vt 2017 och 40 procent vt 2016), och dessa elever når alltså inte kunskapskraven när det gäller vetenskapligt skrivande sett till resultatet på det nationella provet. För övriga betygssteg är trenden fallande med 22 procent E, 18 procent D, 11 procent C, 10 procent B och 6 procent A. Studerar man resultatet för de tre olika aspekter som ingår i delprov A är det även i svenska som andraspråk 3 aspekten Innehåll och källhantering som har högst andel F: 27 procent. Aspekten Disposition och sammanhang genererade 14 procent F och för Språk och stil är motsvarande siffra 24 procent. Medan eleverna som läser svenska 3 i huvudsak misslyckas med innehållsdelen har alltså andraspråksinlärarna problem med samtliga aspekter och inte minst språkaspekten innebär ett tydligt hinder.



Figur 10. Betygsfördelning för delprov A respektive delprov B (svenska som andraspråk 3).

I delprov B är resultaten högre. Muntlig framställning är något de allra flesta elever förefaller att behärska. Spridningen inom gruppen påminner om en något flackare normalfördelningskurva med D och C som de enskilt vanligaste betygen (24 respektive 23 procent). Andelen underkända elever är bara 4 procent, en förbättring från året innan (9 procent), och 34 procent når samtidigt de högsta betygen A och B (2018: 35 procent, 2017: 32 procent). Av de fyra aspekterna i delprov B är det ingen som sticker ut betygmässigt, men Disposition och sammanhang har en något större andel A.

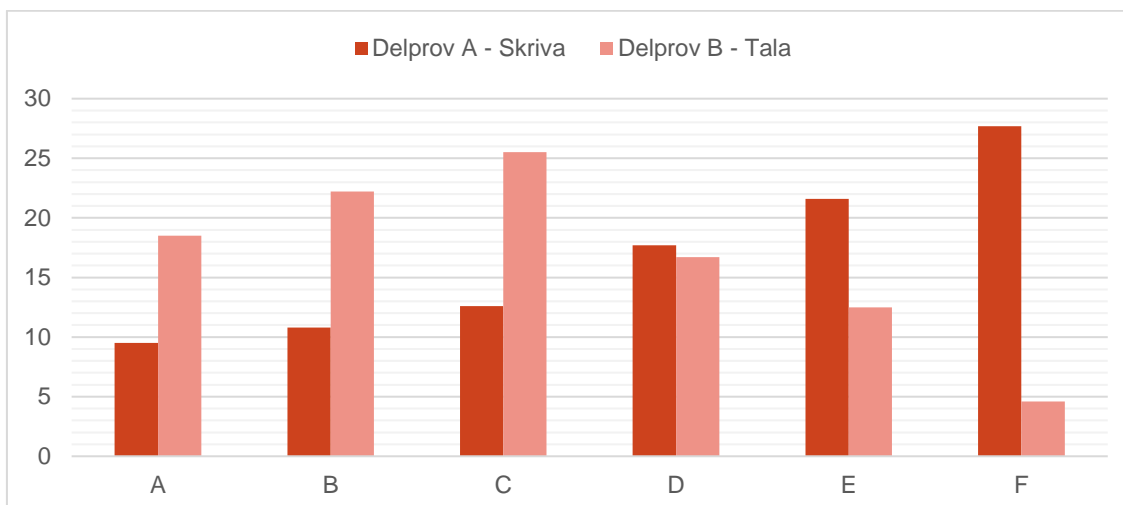


Figur 11. Sammanvägt provbetyg och preliminärt kursbetyg (svenska som andraspråk 3).

Figur 11 ovan visar på samma förhållande mellan det sammanvägda provbetyget och det preliminära kursbetyget som för svenska 3; fördelningen mellan de olika betygsstegen överensstämmer tämligen väl, men det preliminära kursbetyget tenderar att ligga högre.

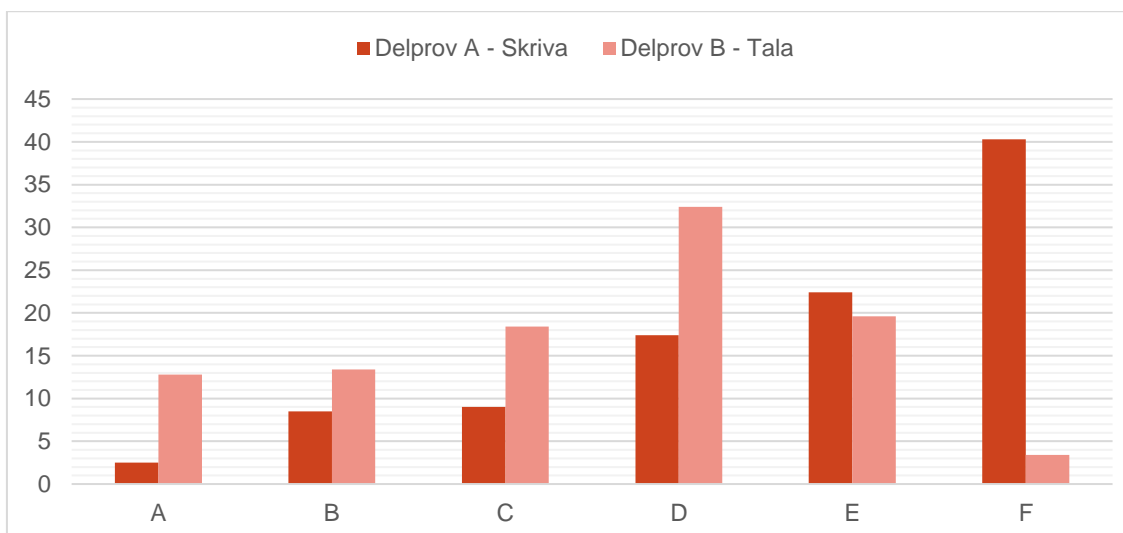
Figurerna 12 och 13 nedan visar betygsutfallet för kvinnor respektive män. I delprov A är andelen F bland kvinnor 28 procent jämfört med föregående års 26 procent. Samtidigt

når över en femtedel av kvinnorna de högsta betygen. I delprov B har kvinnorna underkänts i liten utsträckning och betyget C är det enskilt vanligaste delprovsbetyget.



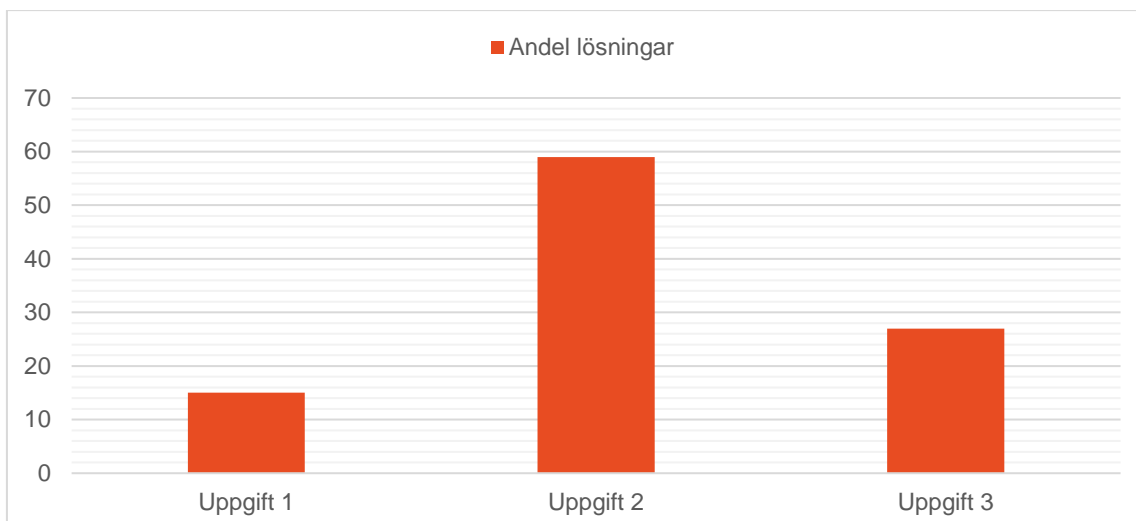
Figur 12. Betygsfördelning för kvinnor (svenska som andraspråk 3).

I delprov A når färre män de högsta betygen A och B jämfört med kvinnor samtidigt som en klart större andel underkänts (40 procent). För delprov B återkommer samma mönster med totalt 41 procent A eller B för kvinnorna men bara 26 procent för männen. Den tydligaste skillnaden mellan män och kvinnor som läser svenska som andraspråk 3 förefaller ligga i resultatet på det muntliga delprovet, där kvinnor i än större utsträckning når de högre betygen.



Figur 13. Betygsfördelning för män (svenska som andraspråk 3).

Om man studerar delprov A utifrån uppgift ser man att Uppgift 1 valdes av 15 procent av eleverna, Uppgift 2 av 59 procent och Uppgift 3 av 27 procent av eleverna (figur 14). Jämfört med eleverna som läser svenska 3 har alltså uppgifterna samma rangordning, men Uppgift 1 var något mindre populär bland andraspråksinlärarna.



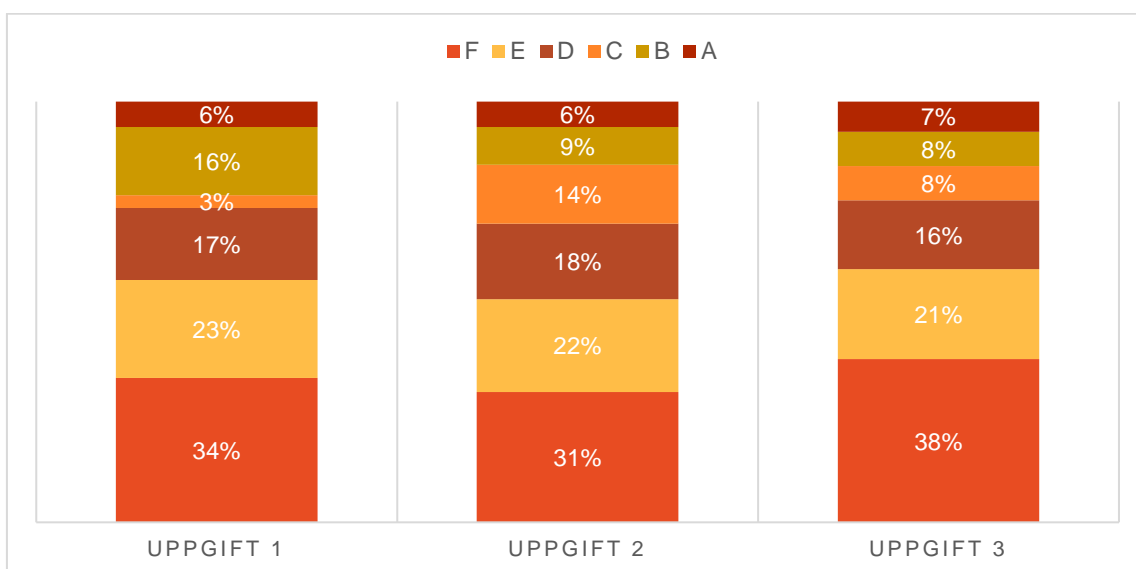
Figur 14. Andelen elevlösningar fördelade på uppgift (svenska som andraspråk 3).

Uppdelat på kön är den inbördes rangordningen av uppgifterna likadan för både kvinnor och män (tabell 2). Liksom för svenska 3 är det fler kvinnor som varit intresserade av Uppgift 3.

Tabell 2. Val av uppgift i delprov A fördelat på kön i procent (svenska som andraspråk 3).

Uppgift	Kvinnor	Män
1	12	17
2	57	61
3	31	22

Med undantag för att Uppgift 1 uppvisar många B och väldigt få C är de tre uppgifterna tämligen lika varandra vad gäller betygsprofil. Underlaget för varje enskild uppgift och enskilt betygssteg är dock relativt litet, vilket påverkar tillförlitligheten.



Figur 15. Betygsutfall fördelat på uppgift (svenska som andraspråk 3).

3. Avslutning

I flera hänseenden har resultaten i npk3 höjts tydligt sedan 2014, men i och med 2018 års prov planade resultaten ut och för årets prov kan en liten nedgång iakttas, även om den inte är statistiskt signifikant och i första hand bör förklaras utifrån variationer i det insamlade materialet. Provgruppens antagande från 2018 om att resultaten har stabiliserat sig efter de inledande åren verkar därmed fortfarande stämma. I delprov B är resultatet att betrakta som oförändrat sedan 2015 och till skillnad från det skriftliga delprovet når stora elevgrupper höga resultat samtidigt som få underkänns. De båda delproven har med andra ord fortsatt olika resultatprofiler. I både svenska 3 och svenska som andraspråk 3 presterar kvinnorna klart bättre än männen på båda delproven. Gemensamt för båda svenskkurserna vt 2019 var att Uppgift 2 med god marginal var elevernas huvudval och att Uppgift 3 var mer attraktiv bland kvinnorna än bland männen.

2019-08-30